

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

TÜRKİYE TÜRKÇESİ - IV DERS NOTLARI

İsa SARI
www.isa-sari.com

KISALTMA GRUPLARI

Türkçede kısaltma grupları, çeşitli kelime gruplarının (sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu ve zarf-fiil grubu) kalıplaşmasıyla ortaya çıkar. Bir "tasarruf" şeklindedir. İsnat (dayanma), yönelme, yükleme, bulunma, çıkma, vasıta gibi alt gruplara sahiptir.

1. İsnat Grubu

Birinci unsur isimdir (teklik üçüncü şahıs iyelik eki taşır). İkinci unsur ise (sıfat) vasıf isimdir.

eli açık adam : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

eli açık : İsnat grubu
İsim Sıfat

boynu bükük çocuklar : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

boynu bükük : İsnat grubu
İsim Sıfat

boynu bükülmüş : İsnat grubu / sıfat-fiil grubu
Özne Yükleme

Örn:

"Mum ışığında çehresi soluk ve yorgun bir şekilde
D.T. Z.T.

bekliyordu."
Yükleme

1. mum ışığı : Belirtisiz isim tamlaması
T.yan T.nan

2. çehresi soluk ve yorgun bir şekilde : Sf. Tamlaması
Sıfat İsim

3. bir şekilde : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

4. çehresi soluk ve yorgun : Bağlama grubu
İsim Bg. İsim

5. çehresi soluk : İsnat grubu
İs. + I.E. Vas. İsm.

Örn:

"Bununla birlikte artık şimdi hayatını o kadar tedavisi
Z.T. Z.T. Z.T. B.N. Z.T.

imkansız görmüyordu."
Yükleme

1. bunun-la birlikte : Edat grubu
İsim Ç. Edatı

2. o kadar tedavisi imkansız : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

3. o kadar : Sıfat tamlaması
Sf. İsim

4. tedavisi imkansız : İsnat grubu
İsim Vasıf İsmi

2. Yükleme Grubu

Birinci unsur isimdir (belirtme hali eki taşır). İkinci unsur da isimdir.

ustalar evi tamire geldiler
Özne Zarf Yükleme

evi tamir (etmek) : Yükleme grubu
İsim İsim

kitabı tetkik zor iştir
Özne Yükleme

kitabı tetkik : Yükleme grubu
İsim İsim

Örn:

"İddiamı ispat için, bu odanın duvarlarına gül
Z.T. Y.T.

kelimesiyle oluşturulan bütün kadın isimlerini
Belirtili nesne

yazdırdım."
Yükleme

1. iddiamı ispat için : Edat grubu
İsim Ç.E.

2. iddiamı ispat : Yükleme grubu
İs. + B.h.e. İsim

3. bu odanın duvarları : Belirtili isim tamlaması
Tamlayan Tamlanan

4. bu oda : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

5. gül kelimesiyle oluş. bütün kadın isimleri : S.T.
Sıfat İsim

6. gül kelimesiyle oluşturulan : Sıfat-fiil grubu
Z.T. Yükleme

7. gül kelimesi : Belirtisiz isim tamlaması
T.yan T.nan

8. bütün kadın isimleri : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

9. kadın isimleri : Belirtisiz isim tamlaması
T.yan T.nan

Örn:

"Yaptırdığı camilerin kandillerini kendi elleriyle

yakan, imaretlerinde pişirttiği ilk yemeği kendi

elleriyle fakirlere ve gariplere dağıtan Orhan

Gazi'nin yarı evliya çehresi bu destanın aslı
Özne

merkezidir."
Yükleme

1. Yaptırdığı camilerin kandillerini kendi elleriyle yakan, imaretlerinde pişirttiği ilk yemeği kendi elleriyle fakirlere ve gariplere dağıtan Orhan Gazi'nin yarı evliya çehresi : Belirtili İsim Tamlaması
Tamlayan Tamlanan

2. yarı evliya çehre : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

3. evliya çehre : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

4. Yaptırdığı camilerin kandillerini kendi elleriyle yakan, imaretlerinde pişirttiği ilk yemeği kendi elleriyle fakirlere ve gariplere dağıtan Orhan Gazi : Sıfat tamlaması
İsim

5. Orhan Gazi : Bileşik isim
İsim İsim

6. yaptırdığı camilerin kandillerini kendi elleriyle yakan : Sıfat-fiil grubu
Belirtili Nesne Z.T.
Yüklem

7. kendi elleri : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

8. yaptırdığı camilerin kandilleri : B.li. İ. Tam.
Tamlayan Tamlanan

9. yaptırdığı camiler : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

10. imaretlerinde pişirttiği ilk yemeği kendi elleriyle fakirlere ve gariplere dağıtan : S-f. Grubu
B.N.
Z.T. D.T. Yüklem

11. fakirler ve garipler : Bağlama grubu
İsim Bğ. İsim

12. imaretlerinde pişirttiği ilk yemek : Sıfat taml.
Sıfat İsim

13. ilk yemek : Sıfat tamlaması
Sıfat isim

14. imaretlerinde pişirttik : Sıfat-fiil grubu
D.T. Yüklem

3. Yönelme Grubu

Birinci unsuru yönelme hali eki (-a, -e) almış isimdir. İkinci unsuru da isimdir.

Örn:

"Daireye ait bir inşaatın gerekli olduğunu savunmak"
Z.T.

çin belediye mimarının karşısında öğleye kadar ter döktüm."
D.T. Z.T.
Yüklem

1. daireye ait bir inşaatın gerekli olduğunu savunmak
İsim

çin : Edat grubu
Ed.

2. daireye ait bir inşaatın gerekli olduğunu savunmak : İf. g
B.li Nesne Yüklem

3. daireye ait bir inşaatın gerekli olduğu : B.li. İ. T.
Tamlayan Tamlanan

4. daireye ait bir inşaat : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

5. bir inşaat : Sıfat tamlaması
Sf. İsim

6. daireye ait : Yönelme grubu
İs. + Y.H.E. İsim

7. gerekli ol- : Bileşik fiil
İsim Y.F.

8. belediye mimarının karşısı : B.li. İsim tamlaması
T.yan T.nan

9. belediye mimarı : Belirtisiz isim tamlaması
T.yan T.nan

10. öğley-e kadar : Edat grubu
İsim Edat

11. ter dök- : Bileşik fiil
İsim Y.F.

4. Vasıta Grubu

Birinci unsuru vasıta hali eki (-IA) almış isimdir. İkinci unsuru da isimdir.

Örn:

"Vahşi ve yırtıcı bakışlarıyla tezat teşkil eden sakin"
Ozne

duruşları, seyredenlerde hayretle karışık bir korku
D.T. Belirtisiz nesne

uyandırıyordu."
Yüklem

1. vahşi ve yırtıcı bakışlarıyla tezat teşkil eden
Sıfat

sakin duruşlar : Sıfat tamlaması
İsim

2. sakin duruşlar : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

3. vahşi ve yırtıcı bakışlarıyla tezat teşkil eden :
Ed. Tüm. Yüklem

Sıfat-fiil grubu

4. tezat teşkil eden : Birleşik fiil grubu
İsim Yard. Fiil

5. teşkil et- : Birleşik fiil grubu
Isim Y.F.
6. vahşi ve yırtıcı bakışları ile : Edat grubu
Isim Ç.E.
7. onun vahşi ve yırtıcı bakışları : B.li. isim tamlaması
T.yan Tamlanan
8. vahşi ve yırtıcı bakışlar : Sıfat tamlaması
Sıfat Isim
9. vahşi ve yırtıcı : Bağlama grubu
Isim Bğl. Isim
10. hayretle karışık bir korku : Sıfat tamlaması
Sıfat Isim
11. bir korku : Sıfat tamlaması
Sıfat Isim
12. hayretle karışık : Vasıta grubu
Is. + Vas. Ek. Sıfat

5. Çıkma Grubu

Birinci unsur çıkma hali eki (-DAn) almış isimdir. İkinci unsur ise vasıf isimdir.

Örn:

"Bir yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu."
Yüklem Öz.

1. bir yıldan uzun bir gecenin bestesi : B.li İ. Tam.
Tamlayan Tamlanan
2. bir yıldan uzun bir gece : Sıfat tamlaması
Sıfat Isim
3. bir yıldan uzun : Çıkma grubu
Is. + Ç.H.E. Vs. Ism.
4. bir yıl : Sıfat tamlaması
Sf. Is.

Örn:

"Keder, sevinçten daha derdin görüldüğü için,
Z.T.

Fuzulî Nedim'den daha derin görünür."
Özne D.T. Z.T. Yüklem

1. keder, sevinçten daha derin görüldüğü için : EG.
Isim Ed.
2. keder, sevinçten daha derin görüldük : S-f. G.
Özne Z.T. Yük.
3. sevinçten daha derin : Çıkma grubu
Is. + Ç.H.E. Vasıf Ism.
4. daha derin : Sıfat tamlaması
Sif. Is.

5. Nedim'den daha büyük : Çıkma grubu
Is. + Ç.H.E. Vasıf Ismi
6. daha büyük : Sıfat tamlaması
Sıfat Isim

CÜMLE ÇEŞİTLERİ

1. Basit Cümle

İçerisinde tek bir yargı bulunan cümlelerdir. Bu cümlelerde isim veya fiil soyundan tek yüklem bulunur.

Örn:

"Hayatımın ilk maçını seyredeceğimi dünkü yazımdan öğrenen kadın-erkek, çoğu tanımadığım okuyucular, havanın çok sert olduğunu, sıkı giyinmem ve erken gitmem lazım geldiğini söylüyorlardı."
Yüklem

1. hayatımın ilk maçını seyredeceğimi dünkü yazımdan öğrenen kadın-erkek, çoğu tanımadığım okuyucular : Sıfat tamlaması
Sıfat
2. hayatımın ilk maçını seyredeceğimi dünkü yazımdan öğrenen : Sıfat-fiil grubu
D.T. Yüklem
3. benim hayatımın ilk maçını seyredeceğim : B'li..İ.T.
T.yan T.nan
4. hayatımın ilk maçını seyredecek : Sıfat-fiil grubu
B'li Nesne Yüklem
5. hayatımın ilk maçı : B'li İ.T.
T.yan T.nan
6. ilk maçı : Sıfat tamlaması
Sf. Is.
7. dünkü yazım : Sıfat tamlaması
Sf. Is.
8. kadın-erkek : Bağlama grubu
Is. Is.
9. benim çoğu tanımadığım : B'li. İ.T.
T.yan T.nan
10. çoğu tanımadık : Sıfat-fiil grubu
B.siz Nes. Yüklem
11. havanın çok sert olduğu : B'li İ.T.
T.yan T.nan

12. çok sert olduk : Sıfat-fiil grubu
Z.T. Yüklem

13. çok sert : Sıfat tamlaması
Sf. İsm.

14. sıkı giyinmem ve erken gitmem lazım geldiği :
T.yan T.nan

B'li İ.T.

15. lazım gel-: Birleşik fiil grubu
İsm. Fiil

16. sıkı giyinmem ve erken gitmem : Bağlama grubu
İsim İsim

17. sıkı giyinme : İsim-fiil grubu
Z.T. Yüklem

18. erken gitme : İsim-fiil grubu
Z.T. Yüklem

2. Birleşik Cümle

Bir ana cümle ile onun anlamını tamamlayan bir ya da daha fazla yardımcı cümleden oluşur.

Örn:

"Cihanın yurdu hep çiğnense, çiğnenmez
Z.T. Yk.
senin yurdun."
Özne

1. cihanın yurdu hep çiğnense : Z-F. Grb.
Özne Z.T. Yüklem

2. cihanın yurdu : Belirtili isim tamlaması
T.yan T.nan

3. senin yurdun : Belirtili isim tamlaması
T.yan T.nan

İç İçe Birleşik Cümle

Bir cümlenin herhangi bir görevle başka bir cümle içinde bulunduğu cümlelerdir. İçteki cümle yargı bildirir. Ana cümlenin yüklemi şu fiillerin çekimlenmiş şeklidir:

de- san- görün- zannet-
bil - gör- düşün- farz et-

3. Bağlı Cümle

Bağlanma edatlarıyla bağlanmış cümlelerden ibarettir. "ki, ve, veya, da, fakat, ama, lakin, halbuki, meğer..." edatlarıyla bağlanırlar.

Örn:

"Gönlüm isterdi ki mazini diriltten sanat, sana tarihini
Özne Yüklem Ed. Özne D.T. B.li.Ns.

her lafza hayal ettirsin."
Z.T. Yüklem

1. hayal ettir- : Birleşik fiil grubu
İsim Fiil

2. her lafza : Sıfat tamlaması
Sf. İsim

3. mazini diriltten sanat : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

4. mazini diriltten : Sıfat-fiil grubu
B.li Nes. Yüklem

Örn:

"Büyük bir karışıklık ve çöküntü içinde bulunan
sinirleri her türlü üzüntüyü kabule hazır ve acıklı
Özne Z.T. Bğ.
bir umutsuzluk içinde bulunan düşünce gücü
Özne
kafasından geçen korkunç tasarılarından birisine
karar vermeye son derece uygun görünüyordu."
Z.T. Yüklem

1. onun büyük bir karışıklık ve çöküntü içinde
T.yan

bulunan sinirleri : Belirtili isim tamlaması
T.nan

2. büyük bir karışıklık ve çöküntü içinde bulunan
Sıfat

sinirler : Sıfat tamlaması
İsim

3. büyük bir karışıklık ve çöküntü içinde bulunan : S-f. g.
D.T. Yüklem

4. büyük bir karışıklık ve çöküntü içi : Belirtisiz İ.T.
T.yan T.nan

5. büyük bir karışıklık ve çöküntü : Bağlama grubu
İsim Bğ. İsim

6. büyük bir karışıklık : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

7. bir karışıklık : Sıfat tamlaması
Sf. İsim

8. her türlü üzüntüyü kabule hazır : Yükleme grubu
İs. + Y.H.E. Vasif İsmi

9. her türlü üzüntü : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

10. her türlü : Sıfat tamlaması
Sf. İsim

11. kabule hazır : Yönelme grubu
İs. + Y.H.E. Vs. İsm.

12. acıklı bir umutsuzluk içinde bulunan
Sıfat

düşünce gücü : Sıfat tamlaması
İsim

13. acıklı bir umutsuzluk içinde bulunan : S-f. gr.
D.T. Yüklem

14. acıklı bir umutsuzluk içi : Belirtisiz isim taml.
T.yan T.nan

15. acıklı bir umutsuzluk : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

16. bir umutsuzluk : Sıfat tamlaması
Sf. İsim

17. kafasından geçen korkunç tasarılarından birisine
karar vermeye son derece uygun : Yönelme grubu
İs. + Y.H.E. Vs. İsmi

18. kafasından geçen korkunç tasarılarından birisine
karar verme : İsim-fiil grubu
D.T. Yüklem

19. kafasından geçen korkunç tasarılarından birisi : B.li İ.T.
T.yan T.nan

20. kafasından geçen korkunç tasarılar : Sıfat taml.
Sıfat İsim

21. kafasından geçen : Sıfat-fiil grubu
D.T. Yüklem

22. korkunç tasarılar : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

23. karar verme : İsim-fiil grubu
B'li Nes. Yüklem

24. son derece uygun : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

25. son derece : Sıfat tamlaması
Sf. İsim

Örn:

"Zarif hareketlerle dolaşır, altın sarısı saçlarını
Z.T. Yüklem B'li Nesne

alnına doğru iter ve pantolonunun arkası parlamasın
D.T. Yk.

diye sınıfa her gün minder getirirdi."
Z.T. D.T. z.t. B.siz Nesne Yüklem

1. zarif hareketler : Sıfat tamlaması
Sf. İsim

2. onun altın sarısı saçları : B.siz isim tamlaması
T.yan T.nan

3. altın sarısı saçlar : Sıfat tamlaması
Sıfat İsim

4. altın sarısı : Belirtisiz isim tamlaması
T.yan T.nan

5. alnına doğru : Edat grubu
İsim Edat

6. pantolonunun arkası parlamasın diye : Z-f. gr.
B.siz Nesne Yüklem

7. pantolonunun arkası parlamasın : Basit cümle
Özne Yüklem

8. pantolonunun arkası : B.li isim tamlaması
T.yan T.nan

9. her gün : Sıfat tamlaması
Sf. İsim